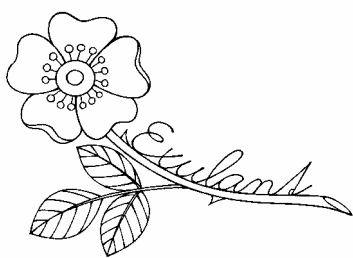

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 19 (1/2005)

občanského sdružení

EXULANT

Úvodem

Milí čtenáři,

v letošním roce se nám sešlo několik „kulatých“ výročí, která bychom si měli připomenout. Především uplyne 590 let od mučednické smrti Mistra Jana Husa, dále 60 let od návratu velkého počtu potomků českých exulantů do „země otců“ po skončení 2. světové války a číslo 19 v záhlaví Věstníku signalizuje, že vychází už desátý rok.

Osobnost M.J.Husa připomínáme několika příspěvky v tomto čísle, na zbylá dvě výročí se zaměříme příště. K významnému posunu ve vztahu k osobnosti M.Jana Husa ze strany církve římskokatolické došlo během pontifikátu římského biskupa Jana Pavla II, který nedávno zemřel. Děkujeme předsedovi sdružení Mgr.Pavlu Smetanovi za osobní vzpomínku na setkání s ním. V závěru loňského roku měl bratr farář Vlastimil Sláma ve sboru Českobratrské církve evangelické v Lysé nad Labem přednášku „Český náboženský exil a Zelov ve zpětném pohledu“, kterou otiskujeme. Od tohoto čísla chceme pravidelně zařazovat rubriku přinášející tipy na výlety spojené s návštěvami zajímavých a památných míst spojených s reformační minulostí.

Nezvyklé je množství pozvánek, které toto číslo obsahuje. Prosíme, abyste

jim věnovali pozornost a těšíme se, že se na společných setkáních uvidíme.

Víme, že vychází-li Věstník dvakrát za rok, nemůže přinášet příliš aktuální informace. Přesto bychom byli rádi, kdybyste se i vy více podíleli na jeho tvorbě a zasílali nám zprávy a další příspěvky, které by mohly zajímat naše čtenáře. Příspěvky posílejte buď na adresu sdružení nebo na adresu Jan Bistranin, Sněhurčina 39, 460 15 Liberec 15, email: jan.bistranin@svs.cz. Děkujeme vám.

Hus velikán

Víra...tvoří podstatu celé Husovy osobnosti. Jeho cit, rozum i vůle jsou proniknuty živou věrou, zakládající se na Písmě, a právě tím a jedině tím jest Hus to, co jest, charakter velikán v pravém slova smyslu.

Sledujícíe Husa jeho celým životem, co člověka, co Čecha, co mistra, co kněze a kazatele, co reformátora, setkáváme se při každém kroku s onou svědomitostí a věrností a s nezvratnou svatou úctou před povinností a Božím pořádkem. A kde se to při něm bralo? Místo odpovědi podotýkáme zatím, že ta naše rodná půda jakož i cizina kryje v sobě na sta, ba tisíce tělesných pozůstatků ohromných velikánů, o nichž svět neměl ani tušení, tkadlců, a ševců, a pokryvačů, kteřížto nedbajíce na úsudek světa, svědomitě hleděli si své-

ho, vydávající nejen životem, ale kde toho bylo třeba, i smrtí o své víře a svých způsobech zřejmé svědectví. Když si člověk připomene ty zástupy otců, kteříž s holí v ruce a s Biblií pod ramenem opouštějí plačky svůj krov a s ním svou vlast, zvolal by: „Prosím vás, lidičky, jestli pak blouzníte, anebo co pak vás k tomu vede?“ – A oni neblouzní. Jsou to muži, nesouce si svou kolébku pod ramenem, tytéž Bible, jichž, ještě asi před 15 roky, bylo u nás několik beden zabaveno, a do papírny k semlení posláno, a to jediné za tou příčinou, aby z nás vše jiné bylo, jenom ne mužové víry, znající vůli Boží a proniknutí nezlomnou odvahou ten Jeho svatý pořádek svatě provádět, bez ohledu na lidi, - abychom nebyli velikáni a charakterové hodní svých otců.

Mistr Jan Hus byl velikán zrodilý z víry a vychovaný Písmem, co člověk, co Čech, co mistr, co kněz a kazatel, co reformátor.

Jan Karafiát: Mistr Jan Hus (1871)

Husitský zpěv aneb náčrt inspiračních zdrojů lidové duchovní písně u nás.

„O svolanie Konstanské/
...zhladilo bez milosti/
člověka svatého.“

Jako je dnes znám a často kritizován vztah husitů k výtvarnému umění, tak se všeobecně ví o jejich kladném postoji k písním. Ten nás překvapí, uvědomíme-li si, jaký byl stav lidového duchovního zpěvu, jaké mínění o něm měla oficiální hierarchie a vlastně i reformační předchůdci husitů.

Soudobí kazatelé, i ti reformační, lidovou tvorbu shodně odmítali. Spatřovali v ní, nejen v písních milostných a tanečních, „d'áblova pokušení“, a lidové duchovní písně si představit neuměli. Lid se do latinsky zpívané liturgie zapojit nemohl, pouze zvoláním Kyrie eleison (krleš). Jediná česká píseň, kterou směl v kostele zpívat, byla starobylá „Hospodine, pomiluj ny“ (EZ 578). Později k ní přibyla „Buoh všemohúcí“ (EZ 333B). Další dvě populární písně, „Svatý Václave“ a „Jezu Kriste, štědrý kněže“ (EZ 308), se do kostela zatím nedostaly.

Jan Milič, proslulý českými kázáními, se o budoucí duchovní zpěv nepřímou zasadil tím, že své posluchače učil české modlitby k různým příležitostem; k neliturgickým písním se však stavěl odmítavě. Od Matěje z Janova se radikální husité později naučili kriticky dívat i na liturgický zpěv; zdál se mu zbytečně, tedy „hříšně“, okázalý.

Lidový zpěv však byl odmítán nejen kvůli češtině a svému obsahu, ale i pro hudební primitivnost. Zde se o budoucí písně zasadila známá škola mistra Závěše (Otep myrrhy), na jejíž nové formální i melodické postupy navázali pozdější tvůrci.

Důležitým centrem reformního hnutí se hned od svého vzniku r. 1391 stala Betlémská kaple, jež byla založena kvůli každodenním českým kázáním a kde bylo možné pravidelně zpívat ony dvě dovolené české písně.

I Jan Hus, od r. 1403 kazatel Betlémské kaple, si byl samozřejmě vědom „špatných stránek“ lidového zpěvu, nezavrhl jej však. Reformoval zde liturgický zpěv, ale především se zasloužil o lidové, ve smyslu neliturgické, duchovní písně. Tak se do kostela dostala i „Jezu Kriste“, kterou však Hus výrazně přepracoval, a

„Svatý Václave“. Dále se v kapli zpívaly všekřesťanské texty: „Otče náš“, „Věřím“, „Zdravas Maria“, i písně, složené Husem či jeho spolupracovníky, např. Jeronýmem Pražským. Složené, tedy upravené, např. staré české modlitby („Navštěv nás, Kriste žádúcí“, EZ 258), i doslova nové („Vstalt' jest buoh z mrtvých“). Totéž se týká nápěvů, mnohé byly prostě jen přejaty z jiných písní; způsob, kdy je nápěv opatřen novými slovy, se nazývá kontrafaktura. - Oficiální hierarchie reagovala tak, že Pražská synoda roku 1408 schválila pouze ony čtyři české písně a tvorbu dalších zakázala.

Jaké byly Husovy důvody k tak radikálnímu kroku, systematicky uvádět do bohoslužby české písně? Především chtěl svým posluchačům srozumitelně přiblížit biblickou zvěst a naučit je texty, jež jsou pro víru určující. Veršované texty nesené melodií jsou pro to samozřejmě nejlepší. Dalším důvodem byla i snaha odvést lid od pohoršujících písní světských.

Jiné žánry té doby jsou např. posměšné žakovské písně obou stran, satirické popěvky i tzv. písně časové, reagující na určitou událost („O svolanie Konstanské“, viz úvod).

V roce 1415 byl odsouzen Hus, roku 1416 i Jeroným, jemuž ještě více než Husovi bylo koncilem přičítáno za vinu skládání duchovních písní pro lid. - V následujících letech vykristalizovalo hnutí Husových přívrženců přibližně (nepřesně) takto: na radikální tábory, jim blízkou radikální část Prahy (Želivský) a konzervativní Pražany (Příbram).

Zaznívá požadavek po jasném Božím slovu, proto je vyloučeno vše, co mu překáží. Písně jsou samozřejmě hodnoceny jen podle toho, nakolik jsou zvěstné. Bohatě zdobené výtvary, reprezentující soudobou církev a svádějící k „modlo-

službě“, jsou zbytečné, až protibožské, v nové době nemají místo (Jakoubek) - od tud ničení obrazů, varhan a odmítání vícehlasu; to se samozřejmě netýká všech husitských stran. Snaha o „mravní očistu“ jde potom tak daleko, že 4. pražská artikule o „trestání zjevných hříchů“ se vztahuje i na hudebníky. - Touha po srozumitelnosti se projevila především v liturgii; tábořská byla v češtině a nejkratší, bez „lidských nálezků“, Želivský sice ponechal mešní zpěvy, ale přeložené do češtiny. Pouze Příbramova strana se od „jednušek“ lišila snad jen kalichem.

Stejně jako za Husa jsou písně, které lid zpíval v nadšení pro novou víru, především didaktické, založené na textech biblických: „Desatero“ (sem patří i „Nuž křesťané viery pravé“), „Otče náš“ (EZ 583), i obecně křesťanských: „Věřím“ (EZ 603); některé se zpívaly už v Husově době. Dále to byly hymny, mnohdy překlady latinských, asi nejčastější „Tě Boha chválíme“. Dalším žánrem byly písně k poutím na hory, kde se lid zpočátku scházel. Měli písně o pokání i spasení, silná touha po „krvi Páně“ stojí za písněmi o přijímání. Zpívali díky Bohu po bitvě, písně oslavné, na uvítání vítězů, mariánské, velikonoční i vánoční („Za ciesaře Augusta“-nápěv EZ 413). Mnohé jsou polemické a pak se samozřejmě prolínají s jinými žánry. Mezi nejznámější husitské písně vůbec patří výzva k boji „Povstaň, povstaň, veliké město Pražské“ a parafráze vojenského řádu „Ktož sú boží bojovníci“ (EZ 467). - Z množství nám známých postav je tábořský kněz Jan Čapek jediný husitský autor, jemuž se značnou pravděpodobností můžeme některé písně přisoudit, např. „Nuž křesťané...“, možná i „Ktož sú...“. U ostatních písní se můžeme nanejvýš dohadovat, kupříkladu „Povstaň...“ vznikla patrně pod vlivem

kázání Želivského; z jeho okolí zřejmě pochází i náš zásadní informační pramen, Jistebnický kancionál. Ale ať už tvůrci pocházeli z jakékoli strany, mnohé písně byly přejaty i ostatními, některé vznikly kontrafakturou, takže tvoří tzv. písňové skupiny. - Změnou situace mnohé písně pozbyly aktuálnost a zapadly, popř. se latinizují; z nápěvu „Ktož sú boží bojovníci“ se stala latinská mariánská píseň...

Roku 1458 vznikla Jednota bratrská, vědomě navazující na husitství; i ona měla rysy, jež odtud známe: kritický vztah k vědám i umění, potažmo k vícehlasu. Vrátila se k písním Husovy doby a mnohé mu omylem přičítá. I ve vlastní tvorbě Bratři (Blahoslav, Augusta, Červenka, Komenský...) navazují na starý jednohlasy chorál, někdy používají dřívější nápěv (např. EZ 434). Avšak jejich písně vznikaly ve zcela jiných podmínkách, nejčastěji pro domácí pobožnost; postrádají husitskou mohutnost a rozlet, na druhou stranu ovšem bývají teologicky subtilnější. - Část husitských písní se dostala do bratrských kancionálů a tak i k nám. Některé už nejsou víc, než dokument své doby, jiné slouží jako stále živá součást bohoslužby.

„Cantus bohemicus“ bylo synonymem odsouzeníhodného „českého kacífství“ patnáctého století; přesto husitským zapojením věřících do bohoslužby došlo k zásadnímu předělu v dějinách liturgie.

Pavel Čáp

Jak jsem se nesetkal s papežem

Není to samozřejmé, že potomci českých exulantů pro víru věnují pozornost muži, jehož smrt vyvolala nebývalý zájem světových medií. Ano píši o Janu Pavlu II., vlastním jménem Karol Wojtyła.

Není divu, že na sebe soustředil tak velkou pozornost. Byl představitelem největší světové křesťanské církve. Lámal všechny rekordy. První polský a slovan-ský papež. Nejmladší biskup, a jeden z nejmladších kardinálů. Sportovec, divadelní herec, profesor na theologických fakultách. Vykonal více misijních cest po celém světě než všichni jeho předchůdci dohromady. První papež v dějinách, který navštívil také naši zemi. A to hned třikrát během osmi let. Byl básníkem a spisovatelem. Vydal mnoho důležitých okružních dopisů (encyklik), které jsou předmětem studia každého, kdo chce pochopit současný život římskokatolické církve. Na druhé straně však prosazoval tradiční církevní etiku včetně odmítnutí umělé kontroly početí. Proslul mariánskou úctou – totus tuus (cele tvůj), svatořečil stovky křesťanských mučedníků v celém světě. Také u nás slavnostně svatořečil blahoslavenou Zdislavu a Jana Sarkandra.

A nyní k mé osobní vzpomínce na papeže. Jako úřadující synodní senior a předseda ERC jsem napsal papežovi dopis před jeho první návštěvou Prahy, v kterém jsem ho žádal, aby potvrdil ekumenickou spolupráci církví v naší zemi, která se utvářela a prohloubila v době totality. Žádal jsem ho, aby shromáždění evangelických křesťanů v evangelickém kostele u Salvátora během návštěvy Prahy pozdravil. Z vážných bezpečnostních důvodů k tomu nedošlo. Byli jsme však pozváni na hrad a papeži představeni.

Jeho druhá návštěva souvisela s kanonizací Zdislavy a Jana Sarkandra v roce 1995. Později jsem vydal korespondenci adresovanou katolickým představitelům, olomouckému arcibiskupovi, papežskému nunciovi i samotnému papeži, kde jsem vyjádřil prosbu, aby ke kanonizaci Jana Sarkandra nedošlo. Uváděl

jsem pro to historické důvody a také obavu o pokračování ekumenické spolupráce. Žel, neuspěl jsem, i když mi zůstal jako vzácná památka osobní dopis papeže s jeho vlastním podpisem. Při této příležitosti však papež jednoznačně odsoudil násilí a vysoce hodnotil reformační činnost M.J. Husa a jeho morální kvality.

Další návštěva byla při miléniu mučednické smrti biskupa Vojtěcha v roce 1997. Tehdy jsem ho vítal jménem Ekumenické rady církví při ekumenické bohoslužbě v chrámu sv. Víta. Po celou bohoslužbu jsem seděl vedle něho a mohl jsem ho zblízka pozorovat. Jeho zdravotní stav ve mně probudil velkou lítost. Duch však vítězil nad tělem. Naposledy jsem se s ním setkal v r. 1999 ve Vatikánu v závěru Symposia o Husovi, kterým se uzavírala práce tzv. Husovské komise. Ve svém projevu v srdci Vatikánu opakově papež své hodnocení Mistra Jana Husa.

Ještě pět let statečně zápasil se svým chřadnoucím tělem. Nepochybně se stal vzorem a povzbuzením tisícům nemocných a těžce postiženým. Byl předmětem velké úcty v církvi, i když byl současně z mnoha stran kritizován pro své konzervativní názory.

Vážil jsem si ho, protože svou církev miloval a dal jí k dispozici všechna svá obdarování, svůj čas i své síly. Jeho řeč a postoje byly vždy jednoznačné i když věděl, že si vyslouží kritiku. Zastával se poznání pravdy. A v tom jistě i nám může být vzorem a příkladem.

Pavel Smetana

POZVÁNÍ K MIMOŘÁDNÝM SETKÁNÍM.

**Srdečně zveme do Oráčova a do
Betlémské kaple.**

Občanské sdružení EXULANT pořádá **v neděli 29. května** evangelizační shromáždění v evangelickém kostele v Oráčově. **K účasti zveme členy sboru, potomky českých exulantů i širší veřejnost.** Ústředním tématem bude heslo ČCE pro rok 2005: „Šimone, Šimone, hle, satan si vyžádal, aby vás mohl tříbit jako pšenici. **Já jsem však za tebe prosil, aby tvá víra neselhala;** a ty, až se obrátíš, buď posilou svým bratřím.“ Dopolodní shromáždění, začne v 10 hod. a povede je místní farářka Mgr. Jana Kadlecová, kázat bude Ing. Dobroslav Stehlík. Při odpoledním shromáždění promluví Mgr. Alena Zikmundová, Jan Jelínek, Mgr. Vlastimil Pospíšil a Mgr. Pavel Smetana. Součástí programu bude i pásmo z díla M.J.Husa: Ač mrtev, ještě mluví.

Mimořádná událost, nazvaná **„Setkání křesťanů 2005“**, se uskuteční v Praze **ve dnech 17.-19. června**. Očekává se účast 3 – 5 tisíc lidí. V rámci tohoto setkání se bude konat **v neděli 19. června od 10 hod. v Betlémské kapli bohoslužebné shromáždění pro potomky českých a moravských exulantů**. Kázat bude Mgr. Pavel Smetana a Mgr. Miroslav Jelinek ze Zelowa. Účinkovat budou i Zelowské zvonky.

Věříme, že nás obě akce povzbudí a **těšíme se, že se při nich setkáme**.

Českobratrská církev evangelická, Bratrská jednota baptistů
a Občanské sdružení **EXULANT**

Vás všechny srdečně zvou na

K O N F E R E N C I,

kteřou pravidelně společně pořádají pro připomenutí významných událostí z dějin české náboženské emigrace, života v exilu a návratu potomků pobělohorských exulantů do staronové vlasti. Letošní konference se uskuteční ve sboru Bratrské jednoty baptistů v Praze 4, ulice Na Topolce č.14

v sobotu dne 8. října 2005

Dopolední program začíná v **10.00 hodin** úvodní bohoslužbou. Základní dopolední přednášku na téma „**Jak je to s kanonizací M.J. Husa?**“ nám přislíbil katolický historik a teolog Dr. František J. Holeček.

V polední přestávce (od 11.45 do 13.30 hodin), určené pro rozhovory, setkání a občerstvení, se uskuteční i valná hromada sdružení EXULANT. Polední občerstvení bude probíhat obdobně jako při našich jiných akcích. Prosíme, vezměte si jídlo s sebou a počítejte s tím, že ve sboru BJB bude připraven čaj a káva.

Odpolední program bude zahájen ve **13.30** hodin. Jak dopolední, tak odpolední program bude obsahovat pozdravy hostů, písně a další příspěvky. Závěrečné bohoslužby povede místní kazatel **Mgr. Ladislav Mečkovský**. Ukončení konference předpokládáme kolem 16. hodiny.

Jak se dostanete k místu konání konference: trasou „C“ metra, vystoupit na stanici „Vyšehrad“ a od Kongresového centra ulicí Mikuláše z Husi k fotbalovému hřišti TJ Vyšehrad. Za ním je ulice Na Topolce.

*

Výbor občanského sdružení EXULANT svolává

10. VALNOU HROMADU (výroční shromáždění),

kteřá se uskuteční v **sobotu 8. října 2005** ve sboru BJB v Praze 4, Na Topolce 14 od **12.30 hodin** s tímto programem:

1. Ustavení valné hromady (prezence, volby zapisovatele a ověřovatele zápisu)
2. Zpráva o činnosti sdružení za uplynulé období
3. Zpráva o hospodaření sdružení za rok 2004 a současný stav
4. Zpráva revizní komise
5. Informace o připravovaných akcích sdružení
7. Diskuse, návrhy
8. Usnesení valné hromady

Podle stanov je valná hromada nejvyšším orgánem sdružení a je schopná se usnášet za jakéhokoliv počtu přítomných. Nemůžete-li se valné hromady zúčastnit, je vhodné, abyste písemně zmocnili jiné členy sdružení k zastupování. Připravte si podněty pro naši další činnost.

Prosíme, rezervujte si čas a přijed'te dne 8. října do Prahy Na Topolku 14.

Český náboženský exil a Zelov ve zpětném pohledu.

Jsou různé druhy exilu, tj. emigrace do ciziny motivované ať již nábožensky (týká se zvláště potlačovaných náboženských menšin v katolických zemích 16.-18.století), anebo hospodářsko-politicky, nově v 19.-20. století po Kristu. Nás zde zajímá především náboženský exil, k němuž docházelo v rámci úsilí potridentské římsko-katolické církve, potlačit reformační hnutí, směřující k očistě křesťanství a křesťanské církve od všech nebiblických nánosů a deformací většinové katolické církve. Na počátku novověku se v dosud jednotné křesťanské církvi objevila hnutí, která pod vedením duchovně inspirovaných jednotlivců vedla k exodu velkých skupin obyvatelstva ve stavu duchovně existenciální tísně z domácího prostředí do bližší či vzdálenější ciziny, jež slibovala či skýtala náboženskou a současně i politicko-hospodářskou svobodu. Sluší se, abychom zde zmínili nejen českou náboženskou emigraci, ale i – ve vší stručnosti – náboženskou emigraci evropskou vůbec.

1) Chronologicky vzato, je třeba začít bolestnou kapitolou pronásledování následovníků jihofrancouzského horlitele pro ryzí následování Ježíše Krista v chudobě a nenásilí, v prostotě a upřímnosti duchovního společenství bratří s sester, Petra Valda ve 12. století. Pronásledování brutální katolickou inkvizicí, byli zahrnutí z alpských údolí až k nám, na jižní Moravu a do jižních Čech, kde splynuli s rodící se Jednotou českých bratří. V polovině 16. století to pak byla velká část právě Jednoty bratrské (Unitas fratrum), která trpěla za odmítnutí branné pomoci císaři Ferdinandovi I. českými stavy proti německým protestantům v tzv. válce šmalkaldské (1546-7) a musela se po zavření svých kvetoucích sborů, zvláště na severu Čech a Moravy, uchýlit do Polska. Tam se až do vřavy a zmatků Třicetileté války (1620-48) držela pod ochranou reformovaných členů polské šlechty, zejména v Lešně a kolem

Poznaně a Ostrorogu. Není divu, že právě do Lešna směřoval při největším vyhnání českých evangelíků z vlasti, po vydání patentu císaře Ferdinanda II. proti nekatolíkům r. 1627, i poslední biskup Jednoty, Učitel národů, Jan Amos Komenský. Nebyl sám, ale následovaly jej desetitisíce českých evangelických měšťanů, stovky kazatelů a na 350 členů české evangelické šlechty. Přes Saskou Pirnu s Slezsko směřovali ti všichni do Německa, či ještě dále do Holandska, kde časem splynuli s domácími evangelíky, takže po nich zbyla jen jména (např. Benda, Jänicke-Jeník a další). Zde je namístě zmínit i cestu litoměřického městského písaře (tajemníka městské rady). M. Pavla Stránského ze Zapuské Stránky (u Brandýsa n/ L.), který se sice neúčastnil českého stavovského povstání r. 1618, ale vytrval ve své práci na litoměřické radnici (dnes muzeum) a hájil zde evangelickou víru proti kapucínským „misionářům“. Když se musel rozhodnout mezi přestupem k církvi katolické a emigrací, volil z věrnosti k evangelické víře a české reformaci raději exil a opustil svůj úřad v Litoměřicích i svůj nemalý majetek. Jako profesor v polské Toruni pak vydal v holandském Leydenu svůj slavný spis „Respublica Bohemiae“ (O státě českém) r.1634.

18. století přineslo další protivenství evangelíkům mnohých zemí. Ve Francii se tamní „hugenoti“ („spříseženci“) těšili téměř 100 let náboženské svobodě, kterou jim umožnil svým Nantským ediktem r. 1598 král Jindřich IV. Jeho vnuk, král Ludvík XIV. však tento edikt r. 1685 zrušil a vydal tak francouzské protestanty nemilosrdnému pronásledování („dragonády“) v letech 1724 a 1743-52, jež vedly k hromadnému nebezpečnému vystěhování hugenotů především do evangelického Pruska. Pro úplnost zde zmiňme slavné „vylození“ anglických puritánů-independentů r. 1620 na lodi Mayflower na severoamerickém kontinentu, kde založili státy Massachusetts, New Hampshire a Connecticut, kde chtěli zříditi svobodné

svobodné společenství „ryzích“ protestantů (puritáni od lat. „puri“ tj. čistí).

2) A tak se dostáváme k náboženské emigraci 18. století, která byla zahájena vlastně již vyhnáním rakouských evangelíků z panství solnohradského biskupa Firminiana r.1731, kdy na 22.000 tamních evangelíků nuceně volilo vyhnanství v Prusku, když odmítli násilnou rekatolizaci. Česká náboženská emigrace nové doby vlastně začala již počátkem 18.století, když tajní evangelíci, inspirováni náboženským probuzením luterských saských pietistů, utíkají před jezuitským pronásledováním přes hranice, např. Václav Kleych r. 1705 do Žitavy. Když si tam zahospodařil po nějakém čase určité jmění, použil je k vybudování menší tiskárny, kde vydával kralické bible v malém objemu (tzv. špalíčky), jež potom evangeličtí kolportéři s nasazením svých životů šířili mezi českými tajnými evangelíky. Výsledkem této činnosti, řízené později evangelickým kazatelem Janem Liberdou z berlínského českého exulantského střediska v Rixdorfu na tehdejším předměstí Berlína, bylo, že se poddaní hraběte Colloreda na opočenském panství r. 1731 odvážili požádat svou vrchnost o propůjčení neužívaného katolického kostela pro evangelické bohoslužby. Místo vyhovění se dočkali tvrdého potrestání, jež vrcholilo v nasazení vojáků do domů tajných evangelíků. Není divu, že tito lidé pak při obsazení severovýchodních Čech pruským vojskem krále Friedricha II. r. 1742 (v rámci první tzv. slezské války 1742-49) využili nabídky pruského krále, aby osídlili právě odtržené Slezsko, kde budou požívat jak náboženské, tak i osobní svobody, a vystěhovali se ve velkém počtu rodin do Slezska. Po těžkých začátcích v městě Münsterbergu se jim posléze r. 1749 pod vedením Liberdova spolupracovníka, kazatele Václava Blanického, za finanční pomoci z evangelických Švýcar a Holandska podařilo zakoupit polnosti u Střelína (jv od Vratislavi) a založit tam vesnice příznačně nazvané: Husinec, Poděbrady, Bedřichův Hradec u Opolí, Velký a Malý Tábor (sv od

Vratislavi) a posléze 1762 Čermín. Z těch posledně jmenovaných osad pak v r. 1802 vyšel podnět k zakoupení polské osady Józefa Świdzińskiego ZELOV (opět bezpochyby za zahraniční pomoci) a vybudovat zde během 100-leté, pro ně výjimečně politicky příznivé doby, městečko k r. 1918 s 6000 českými evangelicko-reformovanými obyvateli, s vlastní obecní správou a českými školami. Od roku 1815 přešlo toto území usnesením Vídeňského kongresu po Napoleonově kapitulaci z pruské svrchovanosti pod vládu ruského cara Alexandra I. (1801-25). Pro něj – na rozdíl od Poláků, kteří opětovně povstávali k boji o polskou nezávislost (1830, 1861) – představovali „čeští husité“ živel jak politicky, tak i nábožensky přijatelnější a tak požívali se strany státní správy jisté tolerance a mohli si uchovat jak náboženskou svobodu, tak i české školy až do znovunastolení polské svrchovanosti r. 1918. Jakoby tu šlo o obdobu 100-leté doby rozkvětu izraelského království za králů Davida a Šalomouna... Čechům v Zelově byl nakloněn i tolerantní další car Mikuláš I. (1825-55), který dokonce přispěl r. 1825 k vybudování empírového zelovského kostela (až na „českou barokní věžovou hrušku“).

3) Specifika českých exulantů. V šedesátých letech min. století jsem na stránkách časopisu Český bratr polemizoval s farářem Iljou Burinem, který sice mluvil o tajných evangelících na Hradecku a Opočensku jako o „starých husitech“ či „tvrdých Táborech“, nicméně měl za to, že do Slezska emigrovali ti, jimž „selhaly nervy“, nechtěli dále snášet protivenství pro svou evangelickou víru, a proto volili raději vystěhování do, arci blízkého, Slezska. Proti tomuto názoru jsem tehdy uplatnil tezi, že u těchto exulantů šlo naopak o rozhodnost víry, s níž se nehodlali nadále skrývat. V přehledu „tolerančních přihlášek“ v hradeckém kraji (vydala r. 2002 Dr.Eva Melmuková) se v r. 1781-2 stále znovu ozývají jména vyznání: „čeští bratři“, „Jednota bratrská“, „Církev Beránkova“ apod., doklad toho, co se po staleté rekatoli-

zaci uchovalo v myslech a víře lidu. Jejich srdce byla zapálena pro věc Božího království a jeho spravedlnosti tak, že neváhali pro získání této plnosti svého života v Ježíši Kristu-Spasiteli opustit svou vlast, své domovy, všechno, co zde měli, namnoze včetně členů vlastních rodin. Nejen pod dojmem srdečné pietistické zbožnosti, přinášené jim tajnými vyslanci české emigrace ze Saska, ale i v návazání na kořeny staré, po předcích zděděné víry a na základě Kristova evangelia se rozhodli obnovit tu starou, ale stále mocí Ducha svatého obživovanou smlouvu s Bohem jako Boží vyvolený lid. Zde bych rád připomněl starou, pozapomenutou píseň českých exulantů, v níž se praví a zpívá: „Znáte svatý Boží lid? On dlouho v poutech žil, krutému poddán pánovi a jemu otročil. A nebylo proň vymanění, nebylo východu, až mocný rek mu vybojoval tu pravou svobodu. (Refr.): Ó svobodo, ó svobodo, ó svobodo, jak drahá's nám“. Zde bych ale ihned připojil bezpochyby správný výklad těchto veršů: „svatý lid“ je lid oddělený pro Ježíše Krista – Spasitele, „mocný rek“ není pruský král Friedrich II. nýbrž právě sám Ježíš Kristus. A konečně, co je „pravá svoboda“, tomu se učíme vždy znovu ještě dnes ...

I když některé podrobnosti evangelické tradice, na nichž exulanti tvrdošijně v zahraničí trvali, vypadají poněkud formálně (vysluhování svatě Večeře Páně zajisté „pod obojí způsobou“, tedy chléb i kalich všem věřícím, ale: „chléb“ musí být podle evangelia „lámán“ (proto žádné, ani luterské, oplatky). Nesnášeli „krucifix“, tedy kříž s „Ježíšovým tělem“, jak jim byl vnucován fanatickými jezuitskými misionáři (viz totéž stanovisko v tolerančních sborech doma). Podobně odmítali ctění soch a obrazů, zdůrazňující, že „jeden jest Mistr váš, vy pak všichni bratři jste“. Závažnější byl zvyk podomních shromáždění s laickým výkladem bible. V pokoře před svrchovaným Bohem milosti a lásky, se dověřovali Božímu odpuštění svých vin (nebyli zajisté bez osobních slabostí a poklesků) a přijímali ve Slovu a

svátostech vždy znovu ujištění o svém ospravedlnění pouhou vírou a milostí Boží (sola fide a sola gratia). – To, co v nich po staletí dřímalo, to bylo nyní probuzeno setkáním s živou Kristovou církví za hranicemi vlasti, ano právě i setkáním se světovou reformací. V nových podmínkách zahraničí, přijali mnohé světlo od luterských a zvláště reformovaných církví, od nichž získávali i mnohou finanční podporu k budování svých exulantských sborů, obcí a kostelů. V pokoře před svrchovaným Bohem a Spasitelem Ježíšem Kristem, si zachovávali kritičnost jak ke světu kolem, tak i sami k sobě, poněvadž i oni byli lidé hříšní a ve chvílích duchovní mdloby v mnohém chybující (např. hádavost, sklon k sektářství, někdy až chorobná šetrnost aj.) Čeští exulanti v cizině „hledali především Boží království“, nicméně byli si i z Ježíšova postoje a z nabádání apoštola Pavla (Řím 13) vědomi svých závazků k nové světské vrchnosti (ostatně často se měnící), respektovali státní vedení a jeho zákony. Věděli, že království Boží je uprostřed Kristova lidu v poslušnosti víry církve, nikoli zjevně a v plnosti, nýbrž jako zaslíbení a cíl jejich směřování.

V exulantských českých sborech byla nejen veliká „nouze spasení“, ale také nouze o dobré, česky mluvící kazatele. První exulantské sbory získávali své kazatele až z Uher (např. Johan Endredi Stettinius (Jan Ondřej Štětina), Petr Šikora, Samuel Figulus (pravuk Jana Amose Komenského vyslaný k nim z Ochranova), již zmíněný Václav Blanický (jako Liberda odchovanec těšínského „Chrámu milosti“) a Jan Theodor Moses, příšlý z Rixdorfu, sloužil zelovskému sboru nejdéle, plných 40 let (1830-71), ostatně také z českých kořenů vzešlý. Vpravdě českého reformovaného kazatele zažil zelovský sbor až příchodem a působením faráře Bohumila Radechovského (1901-19) z Čech, jehož zavádění církevní kázně a dobrého řádu začasto nerozuměl. Vcelku lze snad říci, že naši čeští exulanti věrně udržovali „víru otců a matek“, tedy dobrou evangelickou tradici,

tradici, že však postrádali tvořivé evangelické teology, což lze do jisté míry říci i o staré české církvi „pod obojí“, tedy o utrakvistech 15.-16.století. Bližší o střelínských i zelovských exulantech se lze dočíst v jedinečném vypsání Dr. Edity Štěříkové „ZELÓW“, jíž patří dík nás všech, ne jen bývalých exulantů!

4) Závěrem necht' zazní hlas oddaného znalce české reformace Prof. Dr. Rudolfa Říčana, z jeho díla „Od úsvitu reformace až k dnešku“. Na str. 246n uvádí pod záhlavím: „Místo exulantů v českých církevních dějinách“: Jak patří naši exulanti do dějin českých? Dlouho si udrželi český jazyk právě tím, že měli české bohoslužby a že i doma četli z českých biblí a zpívali z českých kancionálů. Po čase ovšem ztratili svou národnost (až na Zelov a okolí a Volyň – pozn. VS). Nejdřív tam, kde jich bylo málo pospolu. Potom ve městech. Ve venkovských osadách, kde žili sami pro sebe, měli ještě v 19.stol. české kazatele, kteří udržovali spojení s národním životem staré vlasti. Konečně však i zde znalost českého jazyka začala upadat. Již jen část potomků někdejších našich exulantů se nyní vrací do staré vlasti.

Vnucuje se nám opět otázka, na kterou jsme odpovídali nad hroby exulantů pobělohorských: Učinili dobře exulanti 18.stol., že odešli z vlasti, že oslabili český národ i potomní obnovenou českou evangelickou církev? Neměli přece raději zůstat doma a zde žít a pracovat ku posile nečetného národa?

Ale což právě oni nesílili český národ tím, že odešli? Byli by jej a jeho dějiny ochudili, kdyby byli zůstali. V době, kdy byl veden boj o českou duši, oni vykonali veliké dílo již tím, že dali příklad věrnosti duchovním statkům a dovedli se pro ně zřici statků hmotných. Nešťastný národ, jenž by takových věrných ve svých dějinách neměl! Národ nežije dosti hlubokým, dosti skutečným životem, nejsou-li v něm lidé, kteří jsou Bohu věrnější než dočasným zájmům svým i dočasným zájmům národním. Čeští exulanti nebyli ani v 18. a 19. stol. v cizině nadarmo,

vznikl-li jejich spoluprací Ochránov a misijní ústav Jana Jeníka.

Zvláště pak je těžko myslit, jak by se udržely zbytky evangeliků ve vlasti, kdyby ti nejstatečnější nebyli odešli za hranice, aby je odtamtud posilovali vzkazy, návštěvami a novými knihami. Evangelíci v Čechách a na Moravě i tak duchovně strádali. Oč hlubší by byl duchovní úpadek mnohých, kdyby nebylo stálého uvědomování a posily, kterou jim přinášeli právě exulanti. Z jejich práce pak bohatě těžila i evang. církev koncem 18. století ve vlasti znovuzřízená. A dnes tvoří potomci exulantů významnou součást nových evang. sborů v pohraničí. – Že mohla býti v Čechách znovu veřejně ustavena evang. církev, přivodil duchovní proud, který vedle protestantské ortodoxie a protireformačního katolicismu a vedle pietismu, již dlouho předtím mocně působil na tvářnost 19. století. Poznejme jej!“

5. Snad bych závěrem jen dodal: K odkazu exulantských předků patří pro jejich potomky, aby i v měnicích se duchovních a politických poměrech nesli závazek, být i doma a právě doma svědky evangelické poctivosti, pracovitosti, věrnosti českému národu a jeho čistému jazyku. K tomu patří i stálost v odporu proti každému „tunelování“ nejen hodnot hmotných, ale i duchovních, jako je názorový nihilismus, vrtkavost, čirý materialismus a korupce všeho druhu! A ovšem podpora skutečně dobrých snah jak hospodářských, politických, uměleckých a sociálních. Pokud potomci českých exulantů nepropadli zdejšímu sekularismu, slouží k dobru českého národa i jako „tiší v zemi“, vedeni vírou v „blahoslavenství“, které Ježíš zaslíbil právě takovým. Mám za to, že k probuzení mnohých reexulantů, kteří se zcela ztrácejí v „české normalitě“ může vést právě jejich seznamování s historickým a duchovním dědictvím a odkazem jejich předků. Tak k nám mluví prorok Izaiáš: „Slyšte mě, kdo usilujete o spravedlnost, kdo hledáte Hospodina. Pohleďte na skálu, z níž

jste vytesáni, na hlubokou jámu, z níž jste vykopáni“ (Iz 51,1-2).

Vlastimil Sláma

Pozvánka

na cestu Moravou po stopách Jana Amose Komenského

EXULANT pořádá ve dnech 16.–18. září 2005 poznávací zájezd na Moravu do míst spojených se životem Jana Amose Komenského.

„A ty, půjdeš-li za mnou, uvedu tě do mnohých tajných míst, kamž by ty sic nikdá netrefil“ (Všudybud v Labyrintu světa)

Program zájezdu:

16. září – Přerov. Účastníci přijedou vlastními nebo hromadnými dopravními prostředky samostatně. Základna bude na zdejším sboru ČCE a v průběhu odpoledne proběhne ubytování, občerstvení, prohlídka památek, večerní program.

17. září – společně autobusem odjedeme směr **Uherský Brod** (muzeum JAK s rozsáhlou expozicí), **Strážnice** (památník bratrské školy, muzeum), **Nivnice** (možné rodiště, starý mlýn s pamětní deskou, národopisné muzeum, pomník JAK přenesený z Uherského Brodu), **Komňa** (další možné rodiště, památník ve starobylé sýpce z r. 1774), **Hodslavice** (rodiště Františka Palackého), **Fulnek** (muzeum, zde JAK působil jako správce školy v r. 1618), **Suchdol n/O.** (zakladatelé Ochranova).

18. září – společné bohoslužby a individuální rozjezd.

Přihlášky s počtem účastníků prosím zaslát na adresu: MUDr. Josef Čáp, Nádražní 7, 56802 Svitavy nebo capclin@unet.cz

Doporučujeme do vaší knihovny

Dr. Editu Štěříkovou jistě není třeba čtenářům našeho Věstníku představovat. Vždyť s manželi Štěříkovými jsme měli možnost se mnohokrát osobně setkat při různých příležitostech pořádaných EXULANTEM a přednášky a knihy této autorky nám přiblížily historii českých exulantů pro víru způsobem do té doby nevídaným. V některých směrech jsme byli nuceni své představy korigovat, buď něco slevit z iluzí o „bezchybných“ předcích nebo nás naopak nově oslovily úplně neznámé příběhy věrnosti a odvahy víry. Jsme Štěříkovým za práci vykonanou na tomto poli nesmírně vděční.

Knihla „Exulantská útočiště v Lužici a Sasku“, kterou vydal Kalich v závěru loňského roku je dalším z cenných příspěvků Dr. Edity Štěříkové k historii exulantů. Snad vůbec poprvé máme možnost se seznámit s rekatolizací na severu Čech, ve Frýdlantském a Šluknovském výběžku, na Teplicku a Jáchymovsku, s osudy exulantů německé národnosti a zejména s celkovým přehledem emigrace z českých zemí v 17. a 18. století přes severní a severozápadní hranici do Lužice a Saska. Exulanti hledající útočiště, zde oživilí válkou a morem vylidněná města a na venkově založili desítky nových obcí. V první části knihy je uveden přehled menších měst a obcí s krátkým popisem exulantské historie, jak ji lze doložit z dochovaných pramenů. Druhá část obsahuje obsažnější popisy historie větších exulantských kolonií např. v Žitavě, Drážďanech, Herrnhutu, Grosshennersdorfu, Nízkém atd.

Druhým titulem, na který chceme čtenáře upozornit je „Země otců“. Tato kniha, která se poprvé zabývala historií českých exulantů a jejich potomků v Pruském Slezsku, Zelově a okolí i na Volyni, včetně reemigrace, vyšla před více než deseti lety. Okamžitě byla rozebraná. Na konferencích EXULANTA mnohokrát zazněly žádosti o její dotisk. Autorka připravila revidované vydání a naklada-

telství Kalich je vydá letos v létě. Náklad však bude pouhých 500 výtisků. Chybí-li vám tato kniha v knihovně, budete mít jedinečnou příležitost ji získat.

Při návštěvě prodejny Kalicha v Jungmanově ulici v Praze máte možnost si koupit i další knihy E.Štěříkové „Z nouze o spasení“, „Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18.století“ a „Pozvání do Slezska“. Knihu „Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18.století“ si mohou členové a příznivci našeho občanského sdružení objednat za zvýhodněnou cenu také na adrese sdružení.

Jan Bistranin

Z historické společnosti VERITAS

V minulých měsících jednali členové výboru EXULANTA se zástupci historické společnosti VERITAS. Důvodem byla snaha o bližší spolupráci těchto dvou sdružení, která může být pro obě strany obohacujícím. Jsme rádi, že vás, milí čtenáři, můžeme i tímto způsobem pozvat na akce, které VERITAS pořádá nebo spolupřádá. Jste srdečně zváni na:

1) valnou hromadu společnosti VERITAS, která se bude konat dne 28.5.2005 v 9.30 hod. ve sboru ČCE Praha Smíchov, Na Doubkové 8. Valná hromada je otevřena i pro nečleny VERITAS. Kromě obvyklých zpráv zazní i přednáška moderátorky společnosti doc. E. Melmukové na téma: „Křesťanská Evropa, nebo křesťanství v Evropě“;

2) vzpomínkové shromáždění u příležitosti 384. výročí poprav 27 představitelů českého stavovského odboje roku 1621 na Staroměstském náměstí a v Mikulášském kostele na Starém Městě dne 21.6.2005 v 18.00 hod;

3) později narozeným je určena pozvánka na soustředění mladých historiků, které VERITAS pořádá s Gymnáziem J. Mathesia v Rochlitz (SRN) a které se koná 15.-22.7.2005 ve Velké Lhotě u Dačic. Hlavním tématem budou: „Česko-německé vztahy v Čechách a na Moravě v době tolerance (1781–1784)“. Soustředění bude dvojjazyčné (česko-německé), simultánní tlumočení je zajištěno, jazyková znalost účastníků je vítána, ale není podmínkou. V programu soustředění jsou nejen činnosti spojené s historií, ale také výlety, hry, koupání a sportování v krásném prostředí Českomoravské vrchoviny. Bližší informace a přihlášku naleznete na <http://veritas.evangelnet.cz> nebo pište na adresy veritas@evangelnet.cz (Miroslav Soukup, Sídliště 1436/17, 289 22 Lysá nad Labem);

4) na XXII. seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy konaný 15.10.2005 od 10,00 hod. v ČCE Pardubice, Sladkovského 638. Na programu je přednáška „Husité na Slovensku - klady a zápory jejich působení“ (dr. Koziač z univerzity v Banské Bystrici).

V této souvislosti uvádíme, že na minulém semináři přednášela Dr. Edita Štěříková na téma „Odkaz pobělohorských exulantů – a co s ním“. Celou přednášku otiskneme v příštím Věstníku.

Rozhovor s historičkou Editou Štěříkovou o tzv. době temna

Při příležitosti zasedání ekumenické „Komise pro studium dějin rekatolizace“ 3.března t.r.požádal redaktor Magazínu ChristNet.cz Jan Uhlíř o rozhovor historičku Editu Štěříkovou. S laskavým svolením autora rozhovor otiskujeme.

Napsala jste 5 knih o pobělohorských exulantech. Co vás vedlo k tomu, že se dlouhá léta zabýváte touto problematikou?

Bylo to především setkání s reemigranty v evangelických sborech. Mnozí z nich se v Československu necítili plně akceptováni. Českými spoluobčany z vnitrozemí byli často považováni za Němce, Poláky, Rusy. Potřebovali se opřít o svou exulantskou historii, ale tu dostatečně neznali, a nikdo jim v tom nemohl uspokojivě pomoci. Vyprávění o Komenském je dojímalé a poslouchali je rádi, ale oni potřebovali více vědět o svých vlastních předcích a jejich emigraci.

Kdo to vlastně byli pobělohorští exulanti, co je vedlo k tomu, že odcházeli z vlasti? Byly to – jak se často říká – zejména hmotné důvody?

Exulanti byli věřící lidé citlivého svědomí. Protože se ve všem nesrovnávali s učením státní katolické církve, byli krutě pronásledováni. Někteří byli ze země doslova vyhnáni, jiní byli vyhnáni nepřímou, když neunesli znásilňování svého svědomí. Rozhodně neodcházeli z materiálních důvodů. Mnozí se pro svou víru zřekli pozoruhodného majetku. A také ty, kteří žili doma v chudobě, čekala za hranicemi jen bída ještě větší.

Existovala doba temna – nebo je to jen fabulace Aloise Jiráska?

Snad by to nikdo nemusel exulantům zazlívat, že pojem „temno“ nebo „temnota“ pro tehdejší poměry v Čechách a na Moravě používali. Z hlediska svého přesvědčení a svých trpkých zkušeností museli poměry ve své vlasti tak vnímat. Vyznávali totiž se žalmistou „Svíce nohám mým jest slovo tvé, a světlo stezce mé“ (Žalm 119,105). V Čechách a na Moravě nesměli číst Slovo Boží, chybělo jim tam tedy „světlo“, museli žít v „temnotě“.

Jaký měli tajní čeští evangelíci vztah ke katolickým kněžím a ke katolické církvi?

Mnozí exulanti vzpomínali na některé své pozitivní duchovní prožitky v katolické církvi (většinou v dětství). Kamenem úrazu jim byly především modlitby k P.Marii a svatým,

pro které nenacházeli v Bibli opodstatnění. Někteří vzpomínali vděčně i na některé katolické kněze, u nichž našli ve svých nejtěžších chvílích utření v rámci možností přímou či nepřímou ochranu nebo aspoň upřímně laskavé slovo.

Exulanti odcházeli v několika vlnách. V jakých letech to bylo?

Periodizace pobělohorské náboženské emigrace není zcela jednoduchá. První emigrační vlnu hned po bitvě na Bílé hoře lze považovat za emigraci zčásti politickou, avšak už v roce 1620 docházelo místy k živelné násilné rekatolizaci a v jejím důsledku k čistě náboženské emigraci. Jinak lze v podstatě říci, že každé zesílení rekatolizačních opatření mělo za následek silnější emigrační vlnu. Do určité míry byly rekatolizační patenty vždy předzvěstí nové emigrační vlny, protože ty aspoň na čas oživovaly násilnou rekatolizaci v celém království. Ani v obdobích klidnějších (bez nových zeměpanských rekatolizačních nařízení) však rekatolizační tlak neustával, ale dopad jeho agresivnějších forem se v různých krajích, městech a panstvích časově nekryl. Ve Vídni se hovořilo v druhé polovině 18.století o „permanentní emigraci“. A skutečně, po celou dobu více než 160 let (1620-1781) byli evangelicky smýšlející lidé nuceni odcházet do exilu.

Často se dnes říká, že situace podle hesla „čí země, toho náboženství“ (cuius regio eius religio) byla zrcadlová jak v katolických, tak protestantských zemích. Existovali také exulanti z katolických zemí – podobně jako Češi či francouzští hugenoti?

Také protestantští zeměpáni rozhodovali o náboženství svých poddaných. Jedná se o dobu, v níž panovník cítil zodpovědnost i za spásu svých poddaných. (A byla tu představa o snadnějším ovládnutí nábožensky jednotné země). Avšak zároveň si církve i tehdejší mocipáni uvědomovali, že žádný člověk nemůže a nemá panovat nad svědomím jiných. Proto měli mít ti, kteří se nesrovnávají s náboženstvím zeměpána, možnost odejít do

exilu. V Čechách a na Moravě bylo však i toto pochybené právo evangelíkům z nižších společenských vrstev upíráno. Reformace v protestantských zemích probíhala zpravidla v důsledku pouhé výměny katolicky smýšlejících farářů (z nichž se samozřejmě také stávali exulanti) vcelku klidně. O katolické náboženské emigraci podobných rozměrů, jakých dosáhla evangelická emigrace, však nemáme v Evropě zpráv. Katolíci v protestantských zemích sice zpravidla nebyli tolerováni, ale nebyli slídilstvím vyhledáváni a pro své tiché přesvědčení trestáni. V některých protestantských zemích (Falc, Braniborsko, Šlesvicko-Holštýnsko) byla tolerance všech tří církví už v 17. století značně pokročilá.

Začátkem března (3.3.) jste se zúčastnila zasedání ekumenické „Komise pro studium dějin rekatolizace“. Jak byste charakterizovala její práci? Má ještě smysl se zabývat těmito otázkami?

Komise má svou práci přispět především k lepšímu vzájemnému porozumění katolíků a evangelíků. Dějiny protireformace jsou dodnes otevřenou ránou už proto, že mnozí potomci českých exulantů ještě trpí následky té doby. Někteří evangelíci se považují ze svého pohledu na dějiny za spravedlivější než katolíci a mnozí katolíci jsou přesvědčeni o tom, že protireformace nikomu příliš neublížila a přinesla nakonec dobré ovoce, proto není čeho litovat. Poctivý pohled do společných, od sebe neoddelitelných dějin křesťanských církví by měl vést všechny církve k pokání a k sblížení.

Malý průvodce po velké historii.

Laskaví čtenáři,

od tohoto výtisku Věstníku bychom Vám rádi dělali na této stránce průvodce po bratrské historii. Na virtuálním rodinném výletě navštívíme společně několik regionů a tam se projdeme po jeho pamětihodnostech. Protože na letošní rok

připadá **590. výročí mučednické smrti Mistra Jana Husa**, podíváme se do některých míst, která jsou s jeho jménem spojena.

„Kdyby byl Bavorov co jsou Vodňany“ ..., „Když se Tálinský rybník nahání“, „Cesta k Protivínu, netrvá hodinu“, „ Na břehu Blanice stojí...“. Okouzující písně nás dnes zavedou do okouzlujícího kraje. „Mé jižní Čechy“, povzdechne vladař Petr Vok v Kateřině Vojřové. Zde, v jižních Čechách, navštívíme nejprve **Husinec u Prachatic** – rodiště M. Jana Husa.

Jakkoli neznáme přesné datum jeho narození, podle několika zmínek v osobní korespondenci a v jiných listinných zprávách, udává se jako nejpravděpodobnější rok 1371. V rodném domku je dnes památník s důstojnou pietní atmosférou, která asi moc nekorresponduje s historickou věrohodností. Není to ani možné. Husinec mnohokrát vyhořel a tak uvedený dům má původní jenom gotické základy a snad i stěnu, ve které se ukazuje výklenek s červotočivým, turisty ořezaným prkénkem, co snad sloužil jako Husova knihovnička. O tom jak vypadal domek na začátku 19. stol., kdy sloužil jako palírna kořalky a jak v 70. letech, kdy se tu pro změnu vařilo mýdlo, se zachovala literární svědectví mj. od Aloise Jiráska či Jana Nerudy. „Stydím se vždycky, zvláště když přijdou Němci. Smějí se.“ Poznámenal ve fejetonu J. Neruda.

Do průčelí domu byl v roce 1899 zasazen bronzový medailon s podobiznou M.J.H. od Bohuslava Schnircha (1845 – 1901). Před současným památníkem, prohlášeným v r. 1978 za národní kulturní památku, stojí **bronzová socha M. Jana s Písmem od Karla Lidického** (1900 – 1976). Byla odhalena v roce 1958. Stejná zdobí od roku 1954 **nádvoří Karolína** a

téměř všichni v aule promovaní studenti, jsou s tímto slavným rektorem Karlovy univerzity fotografováni.

Pro astronomy ještě informaci, že v Husinci na Chelčického ulici pracuje soukromá hvězdárna.

Do školy začal Jan chodit do **Prachatic**, kam ho vedla maminka a podle legendy „*nesouc pecen chleba pro učitele, cestou sedmkrát poklekla v prosbě o vyslyšení přání, aby syn vystudoval na kněze*“. Husovým spolužákem literátské školy byl i pozdější M. Křišťan z Prachatic (+ 5.9. 1439) velký středověký vědec, astronom, lékař a farář v kostele sv. Michala v Praze na Starém Městě. Podle legendy stejnou školu navštěvoval i Jan Žižka.

Budete-li chodit tímto krajem, doporučujeme cestu po žluté turistické značce údolím řeky Blanice mezi Husincem a Záblatím kolem Husovy skály **k přehradě** postavené v letech 1934 – 1939 jako zdroj pitné vody pro Prachatice. Cesta vede kolem sejpů, to jsou pozůstatky po středověkém rýžování zlata.

Z Husince do Vimperku je asi 13 km. Odtud 3 km severně, na naučné stezce kolem obce Sudslavice při říčce Volyně, roste jeden z nejmohutnějších stromů v republice. **Sudslavická lípa** s obvodem kmene (zde se literární údaje různí) 11,77–13,5m a výškou koruny 30m. O lípě se vypravuje, že zde kázal Mistr Jan Hus, ale říká se jí také Žižkova nebo husitská. Další **Husovu lípu** najdeme nedaleko Husince v osadě **Chlístov**. Zde, v zahradě bývalého starosty a hostinského, roste rozložitá lípa, pod kterou asi v roce 1414 kázal MJH. Již tehdy byla tak mohutná, že *na jejích větvích sedávalo mnoho posluchačů, žádostivých slova pravdy*. Stáří je odhadováno skoro na 700 let a obvod kmene dosahuje 9 metrů.

Kozí hrádek je spojován s pobytem M. Jana v letech 1413-14. V listopadu 1412 byla na Jana Husa uvalena klatba a aby Prahu ochránil před trestem zvaným interdikt (zákaz všech církevních obřadů, pohřbů, křtin, bohoslužeb) musel se skrývat. Nejprve někde na zapadlém hradu v blízkosti Prahy, snad na Žatecku. Na počátku léta 1413 přijal pozvání od Jana a Ctibora z Újezda a uchýlil se na jejich Kozí hrádek. Zde dokončil svou sbírku kázání „Postila“, traktát „O svatokupectví“, spis „O šesti bludiech“. V zapadlém kraji byl v jistém bezpečí a mohl se vrátit i k činnosti kazatele. Byl jistě skvělým řečníkem a tak se jeho kázání „pod lipou“ proměnila v mohutné tábory lidu. Z jara 1414 navštívil Hus Prahu, ale vrací se zpět, tentokrát do Sezimova Ústí.

Nejstarší zprávy o Kozím hrádku jsou z roku 1377 kdy jeho majitelem byl Vlček z Kozího. Již roku 1438 byl pobořen a vypálen žoldněři Albrechta Rakouského, který v té době obléhal Tábor. O odkrytí trosk a jistou rekonstrukci hrádku se zasloužil profesor tábořského gymnázia Augustin Sedláček a zejména Josef Švehla, řídicí učitel ze Sezimova Ústí, který v letech 1899 – 1929 Kozí hrádek postupně odkryl. V současnosti patří mezi národní kulturní památky. V areálu je „Husitská mohyla“ s bronzovým medailonem od J.V. Duška (1881 – 1966)

Dříve než na Kozím hrádku pobýval M.J.H. krátký čas, mezi léty 1412-13, na hradu **Zvěřinec**, jež tehdy patřil panu Václavu ze Zvěřince, který spolu s dalšími pány království, připojil svou pečeť na stížný list po Husově upálení v Kostnici. Nachází se na Sedlčansku skryt v lesích mezi obcemi Jesenice a Boudy. Hrad se původně jmenoval Krakov a Zvěřinec byl název pro les, který ho obklopoval. Dnes jsou z hradu, připomínaném poprvé k roku 1362 a jako pus-

tý je uváděn již 1539, jenom zbytky valů, příkopů a hromady kamení. Ze skalnatého vrcholu, kde nejspíš stávala strážní věž, se zachoval nádherný výhled do kraje. Ještě neodcházejme. Asi uprostřed cesty mezi obcemi Sedlčany a Prčice je osada **Úklid**, skoro samota. Zde na malé vyvýšenině, právě vhodné pro kázání v přírodě, stála věkovitá lípa jistě pamatující venkovského kazatele Mistra Jana. Strom však po suchém létě roku 1947 zahynul. Zůstalo pouze mohutné torzo kmene s pahýlem větve, ale i to padlo v lednu 2000. Nic však není ztraceno, z jednoho výmladku vyrostla a mohutní mladá lípa a stává pokračovatelkou **Husovy lípy**.

Posledním místem pobytu v Království českém byl pro M. Jana Husa hrad **Krakovec** u Rakovníka. Pobýval zde od června do 11. října 1414, kdy se vypravil do Kostnice s nadějí, že obhájí své učení směřující k nápravě věcí církve. V době hostování M. Jana, byl hrad vlastně novostavbou. Hradní kaple byla vysvěcena litoměřickým biskupem 1383. (V jiných materiálech byl uveden litomyšlský biskup. Už jsem se těšil, že tím biskupem byl Jan IV Železný – Husův hlavní žalobce v Kostnici. Ten se ale stal biskupem až v r. 1388. Byla by to pěkná historická pikantnost. V kapli, kterou vysvětil Jan Železný, sloužil mše M.J.H. a pak ho biskup nechal upálit.) Skvělá architektonická a umělecká úroveň Krakovce vypovídá o obratném využívání královské stavební hutě na hradech Točnicku, Žebráku i Křivoklátě vlastníkem hradu a velkým oblíbencem krále Václava IV, Jírou z Roztok. Hrad má pohnutou histo-

rii. V dobrém stavu se udržel a až do r. 1783, kdy po úderu blesku vyhořel.

Ještě jeden nádherný strom je spojován s Janem Husem. Podle tradice měl Mistr Jan svá kázání i pod lipou ve Vlášenicí. To je obec na cestě mezi Tábořem a Jistebnicemi (kancionál). Věk této **Husovy lípy**, oficiálně **Vlášnické**, je odhadován na 1000 let, šířka kmene má 820 cm a její koruna dosahuje do výše 22 m.

„Ó vy lípy, ó vy lípy, praotců ruka kdys vsadila vás.“, zpívá Přemysl v opeře Libuše. Mysleme na odkaz našich předků, postůjme pod jejich korunami v tichém soustředění a možná zaslechneme i tu píseň, kterou složil „*ke cti a chvále Boží*“ M. Jan Hus a na těchto místech zpíval se svými posluchači.

„Jesu Kriste, štědrý kněže
s Otcem, Duchem jeden Bože,
tvoje sčerdost, naše zbožie
z tvé milosti.....“

Josef Čáp

Závěrem máme pro vás ještě jedno pozvání. EXULANT ve spolupráci se zelowským reformovaným sborem pořádá ve dnech 4.- 6.července 2005 vzpomínkové shromáždění k 590.výročí upálení M.J.Husa v Lešně. Kromě vlastního vzpomínkového shromáždění, jehož součástí bude hudebně-literární pásmo se účastníci budou mít možnost seznámit i s bratrskými památkami v Lešně. Prosíme, aby zájemci zaslali přihlášku do 31.5.2005 na adresu: MUDr. Josef Čáp, Nádražní 7, 56802 Svitavy nebo capclin@unet.cz

Vydává občanské sdružení EXULANT výhradně pro potřeby svých členů. Neprodejně. Adresa sdružení: Jungmannova 9 – Husův dům, 110 00 Praha1 – Nové Město, Česká republika.